

*Крем Г. Р.,**кандидат юридичних наук, доцент, суддя**Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду*

ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУДОВИЙ РОЗГЛЯД ЯК ОСНОВА ДЛЯ ВИОКРЕМЛЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ СПРАВЕДЛИВОГО ПРАВОСУДДЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню міжнародних стандартів справедливого правосуддя у контексті змісту права на справедливий судовий розгляд. Розкрито особливості формування змісту вказаного права на універсальному та регіональному рівнях. Звернено увагу на неприпустимість звуження змісту права на справедливий судовий розгляд у національному законодавстві та сформованій на його основі судовій практиці.

Визначено коло елементів права на справедливий судовий розгляд, прямо закріплених положеннями міжнародно-правових актів (ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року та ст. 6 Європейської конвенції від 04 листопада 1950 року).

Вказано на роль Європейського суду з прав людини у формуванні змісту права на справедливий судовий розгляд та обґрунтовано, що у ході тлумачення положень ст. 6 Європейської конвенції від 04 листопада 1950 року він, виходячи із принципів верховенства права та справедливості, істотно розширює коло елементів, що становлять зміст вказаного права. На основі дослідження практики Європейського суду з прав людини узагальнено коло сформованих ним елементів права на справедливий судовий розгляд, які прямо не закріплені ст. 6 Європейської конвенції від 04 листопада 1950 року.

Звернено увагу на особливості закріплення права на справедливий судовий розгляд у вітчизняному кримінальному процесуальному законодавстві (ч. 1 ст. 55 Конституції України та ч. 1 і 3 ст. 21 Кримінально-процесуального кодексу України).

Узагальнено коло елементів змісту права на справедливий судовий розгляд, пропонованих у доктрині кримінального процесу поряд із визначеними і сформованими у практиці міжнародних судових інституцій міжнародно-правовими актами, зокрема Європейському суді з прав людини. Вказано, що пропоновані складові уточнюють зміст окремих елементів права на справедливий судовий розгляд, у зв'язку з чим не можуть розглядатися в якості самостійних елементів зазначеного права.

Визначено поняття міжнародних стандартів справедливого правосуддя та доведено, що основою для їх виокремлення виступає право на справедливий судовий розгляд, у зв'язку з чим міжнародні стандарти справедливого правосуддя є його елементами. З урахуванням проведеного дослідження сформовано авторський підхід до виокремлення системи міжнародних стандартів справедливого правосуддя.

Ключові слова: справедливий судовий розгляд, міжнародні стандарти справедливого правосуддя, доступ до правосуддя, публічний розгляд, розумні строки, незалежний і безсторонній суд, обґрунтованість висунутого обви-

нувачення, забезпечення права на захист, змагальність судового розгляду, рівність сторін, презумпція невинуватості, гарантії допиту свідків, безпосередність дослідження доказів, вмотивованість судових рішень, юридична визначеність, кримінальне провадження.

Постановка проблеми. У забезпеченні належного та ефективного здійснення кримінального провадження вагомую роль відіграють стандарти справедливого правосуддя, дотримання яких дозволяє виконати визначені ст. 2 Кримінально-процесуального кодексу (далі – КПК) України завдання кримінального провадження, у першу чергу, стосовно охорони прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого. У цьому аспекті стандарти справедливого правосуддя, як вказує Т.Г. Морщакова, виступають необхідною складовою частиною ідеології прав людини, яка у сучасному демократичному суспільстві не може не визначати його основні моральні, філософські, соціальні, політичні та правові цінності [1, с. 11]. Поряд із цим, будучи закріпленими у міжнародно-правових актах, стандарти справедливого правосуддя відображають прагнення держав, які виступають учасниками відповідних міжнародних договорів, до формування національного законодавства у сфері судоустрою та здійснення правосуддя з урахуванням вказаних загальнолюдських цінностей та визначають їх вектор на формування судової практики, заснованої на чіткому та неухильному дотриманні права на справедливий судовий розгляд. Саме зі змісту наведеного права постають стандарти справедливого правосуддя, що зумовлює необхідність у зверненні до дослідження його змісту.

У доктрині кримінального процесу дослідженню проблематики права на справедливий судовий розгляд присвячена значна увага науковців. Зокрема, до розкриття його поняття, змісту та механізму реалізації звертаються О.А. Банчук, Г.І. Березанський, І.В. Гловюк, Н.М. Грень, І.С. Гриценко, Є.О. Качанов, У.З. Коруц, Р.О. Куйбіда, О.В. Лемак, Т.Г. Морщакова, М.І. Погорецький, О.Б. Прокопенко, Н.Ю. Сакара, Н.П. Сиза, С.В. Степанова, О.С. Ткачук та інші вітчизняні і зарубіжні вчені. Водночас універсальний підхід до визначення елементів права на справедливий судовий розгляд вченими не сформульовано, що істотно ускладнює виокремлення міжнародних стандартів справедливого правосуддя.

Метою статті є розкриття на основі дослідження положень міжнародно-правових актів та узагальнення правових позицій Європейського суду з прав людини змісту права на справедливий судовий розгляд і виокремлення, з його урахуванням, міжнародних стандартів справедливого правосуддя.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародно-правові акти закріплюють право на справедливий судовий розгляд як на універсальному, так і на регіональному рівні. На універсальному рівні зазначене право початково було передбачене ст. 10 Загальної декларації прав людини, прийнятої і проголошеної резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р., відповідно до якої кожна людина, для визначення її прав та обов'язків і для встановлення обґрунтованості пред'явленого їй обвинувачення, має право, на основі повної рівності, на те, щоб її справа була розглянута гласно та з дотриманням всіх вимог справедливості незалежним і неупередженим судом [2]. Із часом право на справедливий судовий розгляд знайшло закріплення у ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, прийнятого Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 р. та ратифікованого Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII від 19 жовтня 1973 р. [3], в якій його зміст набув істотного розширення за рахунок визначення гарантій забезпечення справедливого судового розгляду. На регіональному рівні вказане право визначене як право на справедливий суд і закріплене ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р., ратифікованої Законом України від 17 липня 1997 р. № 475/97-ВР [4], яка також містить основні елементи, що складають його зміст.

У подальшому на універсальному рівні зміст права на справедливий судовий розгляд отримав тлумачення у міжнародно-правових актах рекомендаційного характеру, а на регіональному рівні – у практиці Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Водночас, як на універсальному, так і на регіональному рівні звертається увага на неприпустимість звуження змісту вказаного права як у національному законодавстві, так і в сформованій на його основі судовій практиці. Зокрема, Комітет з прав людини ООН у Загальному коментарі № 32 до ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. відзначає, що вказана стаття містить гарантії, яких держави-учасниці зобов'язані дотримуватися незалежно від їхніх правових традицій і внутрішньої правової системи. Хоча вони повинні звітувати про те, яким чином ці гарантії інтерпретуються в їхніх правових системах, Комітет зауважує, що не можна лишати визначення основного змісту гарантій Пакту на розсуд державного законодавства. У той час як застереження до певних положень ст. 14 можуть бути прийнятними, загальне застереження щодо права на справедливий судовий розгляд було б несумісним з об'єктом і метою Пакту [5, с. 314]. Схожа за змістом позиція висловлюється ЄСПЛ, який у п. 25 рішення від 17 січня 1970 р. у справі «*Delcourt v. Belgium*» вказує, що у демократичному суспільстві в аспекті розуміння Конвенції право на справедливий суд посідає настільки значне місце, що обмежувальне тлумачення п. 1 ст. 6 не відповідало б меті та призначенню цього положення [6].

Із урахуванням ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. та ст. 6 Європейської конвенції від 04 листопада 1950 р., право на справедливий судовий розгляд за своїм змістом виступає доволі різноплановим і багатоаспектним. У зв'язку з цим потрібно погодитися зі вченими, які звертають увагу на комплексний характер права на справедливий судовий розгляд [7, с. 132; 8, с. 13], вказують на його багатозначність і складність [9, с. 193] та відзнача-

ють неприпустимість його зведення лише до процесуальних елементів або, в термінології ЄСПЛ, до «процедури розгляду справи в суді» [10, с. 24].

Як свідчить аналіз ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. та ст. 6 Європейської конвенції від 04 листопада 1950 р., право на справедливий судовий розгляд за рахунок включення до нього широкого кола застосовуваних у ході здійснення судочинства гарантій охоплює своїм змістом такі елементи:

- 1) право на публічний розгляд справи (гласність судового розгляду);
- 2) забезпечення розумного строку розгляду справи;
- 3) розгляд справи незалежним і безстороннім судом, встановленим законом;
- 4) забезпечення встановлення судом обґрунтованості будь-якого висунутого обвинувачення;
- 5) забезпечення прав обвинуваченого, необхідних і достатніх для здійснення захисту [3; 4].

Поряд із цим зміст права на справедливий судовий розгляд не обмежується наведеними положеннями міжнародно-правових актів, що пов'язано з прецедентним характером судових рішень міжнародних судових інституцій. Зокрема, ст. 6 Європейської конвенції від 04 листопада 1950 р., як вказує У.З. Коруч, фактично містить *minimum minimumum* права на справедливий судовий розгляд, реальне наповнення якого відбувається завдяки практичній діяльності ЄСПЛ [11, с. 93]. Здійснюючи тлумачення положень вказаної статті, ЄСПЛ істотно розширює коло елементів, що становлять зміст закріпленого нею права на справедливий судовий розгляд. При цьому він виходить із закріпленого у преамбулі до Європейської конвенції від 04 листопада 1950 р. принципу верховенства права та передбаченого ст. 6 зазначеної Конвенції принципу справедливості. Зокрема, ЄСПЛ відзначає, що право на справедливий судовий розгляд, гарантоване п. 1 ст. 6 Конвенції, слід тлумачити в контексті преамбули Конвенції, яка, в той же час, проголошує верховенство права як складову частину спільної спадщини Договірних держав (п. 61 рішення від 28 жовтня 1999 р. у справі «*Brumarescu v. Romania*», п. 33 рішення від 19 лютого 2009 р. у справі «*Христов проти України*») [12; 13], а також вказує, що ключовим принципом, який регулює застосування ст. 6, є справедливість (п. 38 рішення від 22 листопада 2018 р. у справі «*Avagyan v. Armenia*») [14].

На основі дослідження практики ЄСПЛ вчені окреслюють низку елементів змісту права на справедливий судовий розгляд, які не закріплені ст. 6 Європейської конвенції від 04 листопада 1950 р., але напрацьовані ним з урахуванням принципів верховенства права та справедливості. Так, О.А. Банчук і Р.О. Куйбіда до числа елементів змісту вказаного права, сформованих у практиці ЄСПЛ, відносять рівність сторін і змагальність судового розгляду, право на правову допомогу [8, с. 13]. У.З. Коруч вважає, що ЄСПЛ вироблені такі елементи змісту права на справедливий судовий розгляд як рівність сторін, змагальність судового розгляду, принцип правової визначеності, право доступу до суду [11, с. 95]. О.С. Ткачук відзначає, що у практиці ЄСПЛ виведені наступні елементи змісту досліджуваного права: змагальність процесу, рівноправність сторін, умотивованість судових рішень, недопустимість неналежного стороннього впливу на процес відправлення правосуддя [15, с. 191]. Н.Ю. Сакара вказує, що ЄСПЛ у своїй практиці напрацьовує

такі елементи змісту права на справедливий судовий розгляд: належне сповіщення та слухання, взяття до уваги судом лише доказів, отриманих законним шляхом, ухвалення обґрунтованого рішення, принцип рівності сторін у змагальному процесі, заборону втручання законодавця до процесу здійснення правосуддя, принцип правової певності [16, с. 133].

Аналіз практики ЄСПЛ дозволяє стверджувати, що напроцьованими ним елементами права на справедливий судовий розгляд, поряд із прямо закріпленими ст. 6 Європейської конвенції від 04 листопада 1950 р., також виступають:

1) право на доступ до правосуддя (п. 49 рішення від 27 лютого 1980 р. у справі «Deweer v. Belgium») [17];

2) змагальність судового розгляду (п. 67 рішення від 25 вересня 2001 р. у справі «P.G. and J.H. v. the United Kingdom», п. 103 рішення від 10 червня 2010 р. у справі «Mukhutdinov v. Russia») [18; 19];

3) рівність сторін (п. 47 рішення від 22 лютого 1996 р. у справі «Bulut v. Austria», п. 140 рішення від 12 травня 2005 р. у справі «Öcalan v. Turkey») [20; 21];

4) презумпція невинуватості (п. 35 рішення від 10 лютого 1995 р. у справі «Allenet de Ribemont v. France», п. 88 рішення від 20 вересня 2011 р. у справі «Fedorenko v. Russia») [22; 23];

5) гарантії допиту свідків, викладені у ст. 6 § 3 (d) Конвенції (п. 96 рішення від 23 лютого 2016 р. у справі «Navalnyy and Ofitserov v. Russia») [24];

6) безпосередність дослідження доказів (остаточне рішення від 09 липня 2002 р. щодо прийнятності заяви у справі «P.K. v. Finland») [25];

7) вмотивованість судових рішень (п. 26 рішення від 21 січня 1999 р. у справі «García Ruiz v. Spain», п. 272 рішення від 21 квітня 2011 р. у справі «Нечипорук і Йонкало проти України») [26; 27];

8) юридична визначеність (п. 61 рішення від 28 жовтня 1999 р. у справі «Bragmarescu v. Romania», п. 33 рішення від 19 лютого 2009 р. у справі «Христов проти України») [12; 13].

У вітчизняному кримінальному процесуальному законодавстві право на справедливий судовий розгляд ґрунтується на нормі ч. 1 ст. 55 Конституції України, що гарантує право на судовий захист [28], та у загальному закріплене у ст. 21 КПК України як одна із загальних засад кримінального провадження – доступ до правосуддя. Так, відповідно до ч. ч. 1 і 3 ст. 21 КПК України, кожному гарантується право на справедливий розгляд та вирішення справи в розумні строки незалежним і неупередженим судом, створеним на підставі закону, із наданням права на участь у розгляді в суді будь-якої інстанції справи, що стосується його прав та обов'язків, у порядку, передбаченому цим Кодексом [29]. У цілому, такий підхід вітчизняного законодавця ґрунтується на передбаченому положеннями міжнародно-правових актів праві на справедливий судовий розгляд. Водночас, нормативне закріплення вказаного права у вітчизняному кримінальному процесуальному законодавстві викликає декілька критичних зауважень. По-перше, як обґрунтовано вказують вчені, доступ до правосуддя у ст. 21 КПК України пов'язується із гарантуванням права на справедливий розгляд, проте, з урахуванням практики ЄСПЛ, право на доступ до правосуддя виступає одним з основних елементів права на справедливий суд [30, с. 68; 31, с. 8] та у кримінальному процесі являє собою забезпечення можливості розгляду кримінальної справи по суті у судових стадіях кримінального процесу [32, с. 5]. По-друге, виходячи із положень

ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. і ст. 6 Європейської конвенції від 04 листопада 1950 р., зміст права на справедливий судовий розгляд не може обмежуватися елементами його змісту, визначеними ч. ч. 1 і 3 ст. 21 КПК України. Із урахуванням положень вказаних міжнародно-правових актів та їх застосування у вітчизняному кримінальному провадженні, право на справедливий судовий розгляд включає у себе також інші елементи: презумпцію невинуватості та забезпечення доведеності вини, забезпечення права на захист, змагальність сторін, безпосередність дослідження доказів, гласність судового провадження тощо, які, у свою чергу, закріплені іншими статтями кримінального процесуального закону (ст. ст. 17, 20, 22, 23 і 27 КПК України).

Наведена відмінність у нормативному закріпленні права на справедливий судовий розгляд у положеннях міжнародно-правових актів і вітчизняному кримінальному процесуальному законі та багатоаспектність сформованої на їх основі судової практики призвела до виникнення дискусії стосовно елементів його змісту як у кількісному, так і в термінологічному аспектах [31, с. 14; 33, с. 31; 34, с. 75; 35, с. 4-5; 36, с. 195; 37, с. 13; 38, с. 40, 39, с. 101; 40, с. 18]. Так, поряд із визначеними у ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. та ст. 6 Європейської конвенції від 04 листопада 1950 р. і сформованими у практиці міжнародних судових інституцій, зокрема ЄСПЛ, елементами права на справедливий судовий розгляд, у доктрині кримінального процесу виокремлюють також інші його складові. До числа елементів змісту вказаного права вчені пропонують відносити:

1) наділення суду належною компетенцією [37, с. 13];

2) дотримання балансу приватних і публічних інтересів [39, с. 101];

3) правовий захист свідків [31, с. 14];

4) вільне здійснення процесуальних прав [39, с. 101];

5) право на справедливе подання доказів [40, с. 18];

6) право на оскарження та перегляд ухваленого вироку [38, с. 40] тощо.

Водночас, по-перше, наведені складові уточнюють зміст окремих елементів права на справедливий судовий розгляд (розгляду справи незалежним і безстороннім судом, встановленим законом; гарантії допиту свідків, викладених у ст. 6 § 3 (d) Конвенції; змагальності судового розгляду), у зв'язку з чим не можуть розглядатися в якості самостійних елементів зазначеного права. По-друге, з урахуванням динамічності практики міжнародних судових інституцій, елементи права на справедливий судовий розгляд постійно розширюються й удосконалюються, що зумовлює неможливість їх вичерпного визначення.

У доктрині кримінального процесу стандарти справедливого правосуддя визначаються у тісному взаємозв'язку з елементами права на справедливий судовий розгляд. З однієї сторони, сукупність цих елементів, на думку К.І. Алексеєвської, складає стандарт справедливого судового розгляду [39, с. 102]. З іншої сторони, право на справедливий судовий розгляд виступає основою для виокремлення стандартів справедливого правосуддя: саме елементи змісту зазначеного права становлять стандарти справедливого правосуддя.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє констатувати, що міжнародні стандарти справедливого правосуддя являють собою систему закріплених положеннями міжнародно-правових актів і сформованих у судовій практиці міжнародних

судових інституцій правил, що забезпечують належне здійснення правосуддя на основі права на справедливий судовий розгляд із неухильним дотриманням загальновизнаних прав людини. Основою для їх виокремлення виступає право на справедливий судовий розгляд, у зв'язку з чим міжнародні стандарти справедливого правосуддя є його елементами. До числа міжнародних стандартів справедливого правосуддя належать:

- 1) право на доступ до правосуддя;
- 2) розгляд справи незалежним і безстороннім судом, встановленим законом;
- 3) забезпечення розумного строку розгляду справи;
- 4) право на публічний розгляд справи (гласність судового розгляду);
- 5) змагальність судового розгляду;
- 6) рівність сторін;
- 7) безпосередність дослідження доказів;
- 8) презумпція невинуватості;
- 9) забезпечення встановлення судом обгрунтованості будь-якого висунутого обвинувачення;
- 10) забезпечення прав обвинуваченого, необхідних і достатніх для здійснення захисту;
- 11) гарантії допиту свідків, викладені у ст. 6 § 3 (d) Конвенції;
- 12) вмотивованість судових рішень;
- 13) юридична визначеність.

Література:

1. Стандарти справедливого правосуддя (международные и национальные практики) / под ред. Т.Г. Морщаковой. Москва : Мысль, 2012. 584 с.
2. Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 р. та ратифікований Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII від 19 жовтня 1973 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р., ратифікована Законом України від 17 липня 1997 р. № 475/97-ВР. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
5. Загальний коментар № 32, стаття 14: Право на рівність перед судами і трибуналами і на справедливий судовий розгляд, схвалений Комітетом з прав людини ООН на дев'яностій сесії, що відбулася у м. Женева (Швейцарія) 09 – 27 липня 2007 року). *Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства*. Київ, 2015. С. 314–327.
6. Case of Delcourt v. Belgium: Judgment of the European Court of Human Rights from 17 January 1970. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57467>.
7. Грень Н.М. Право на справедливий суд: проблеми доступності та публічності. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Юридичні науки. 2015. № 825. С. 132–137.
8. Банчук О.А., Куйбіда Р.О. Вимоги статті 6 Конвенції про захист прав людини та основних свобод до процедури здійснення судочинства. Київ : ІКЦ «Леста», 2005. 116 с.
9. Бережанський Г.І. Особливості розуміння права на справедливий суд. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 3. С. 191–196.
10. Качанов Є.О. Право на справедливий суд як основоположна гарантія прав людини: історичний розвиток концепції. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 5. Т. 1. С. 23–27.
11. Корунц У.З. Міжнародно-правовий захист права на справедливий судовий розгляд в практиці Європейського Суду з прав людини та правозастосовна практика України: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.11. Київ, 2015. 229 с.
12. Case of Brumărescu v. Romania: Judgment of the European Court of Human Rights from 28 October 1999. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58337>.
13. Справа «Христов проти України»: Рішення Європейського Суду з прав людини від 19 лютого 2009 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_443.
14. Case of Avagyan v. Armenia: Judgment of the European Court of Human Rights from 22 November 2018. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187688>.
15. Ткачук О. Витоки сучасного розуміння права на справедливий суд. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. № 1/2. С. 188–193.
16. Сакара Н.Ю. Проблема доступності правосуддя у цивільних справах: монографія. Харків : Право, 2010. 256 с.
17. Case of Deweer v. Belgium: Judgment of the European Court of Human Rights from 27 February 1980. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57469>.
18. Case of Mukhutdinov v. Russia: Judgment of the European Court of Human Rights from 10 June 2010. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-99212>.
19. Case of P.G. and J.H. v. the United Kingdom: Judgment of the European Court of Human Rights from 25 September 2001. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59665>.
20. Case of Öcalan v. Turkey: Judgment of the European Court of Human Rights from 12 May 2005. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-69022>.
21. Case of Bulut v. Austria: Judgment of the European Court of Human Rights from 22 February 1996. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57971>.
22. Case of Fedorenko v. Russia: Judgment of the European Court of Human Rights from 20 September 2011. URL: <https://lovdata.no/static/EMDN/emd-2005-039602.pdf>.
23. Case of Allenet de Ribemont v. France: Judgment of the European Court of Human Rights from 10 February 1995. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57914>.
24. Case of Navalnyy and Ofitserov v. Russia: Judgment of the European Court of Human Rights from 23 February 2016. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-161060>.
25. Case of P.K. v. Finland: Final Decision of the European Court of Human Rights from 9 July 2002 as to the Admissibility of Application no. 37442/97. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-22630>.
26. Case of García Ruiz v. Spain: Judgment of the European Court of Human Rights from 21 January 1999. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-58907>.
27. Справа «Нечипорук і Йонкало проти України»: Рішення Європейського Суду з прав людини від 21 квітня 2011 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_683.
28. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
29. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
30. Кримінальний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / відп. ред.: С.В. Ківалов, С.М. Міщенко, В.Ю. Захарченко. Харків : Одиссей, 2013. 1104 с.
31. Прокопенко О.Б. Право на справедливий суд: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.10. Харків, 2011. 20 с.
32. Гловюк І.В. Доступ до суду у кримінальному процесі: проблеми теорії. *Часопис Академії адвокатури України*. 2011. № 2 (11). С. 1–7. URL: <http://e-pub.aau.edu.ua/index.php/chasopys/article/view/466>.
33. Степанова С.В. Європейські стандарти права на справедливий суд та їх імплементація у національне законодавство України: конституційно-правове дослідження: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.02. Київ, Ужгород, 2018. 216 с.

34. Ткачук О.С. Класифікація елементів права на справедливий суд: національна теорія та практика Європейського Суду з прав людини. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. № 1. С. 71–77.
35. Погорелький М., Гриценко І. Право на справедливий суд. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2012. Вип. 91. С. 4–8.
36. Сиза Н.П. Система елементів права на справедливий суд. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2012. Вип. 20. Ч. 1. Т. 4. С. 194–199.
37. Лемак О.В. Право на судовий захист: конституційно-правовий аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.02. Харків, 2014. 20 с.
38. Бережанський Г.І. Організаційно-правові засади реалізації права на справедливий суд: порівняльно-правовий аспект : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.10. Київ, 2018. 250 с.
39. Алексеевская Е.И. Установление единого уровня правовых гарантий справедливого судебного разбирательства в правовом регулировании судопроизводства – средство действенного обеспечения прав человека. *Право: Журнал Высшей школы экономики*. 2016. № 2. С. 100–110.
40. Джуря В.В. Международные стандарты осуществления правосудия в рамках гармонизации отечественного процессуального права. *Сибирский юридический вестник*. 2013. № 1. С. 10–21.

Kret G. The right to a fair trial as a basis for the separation of international fair justice standards in criminal proceedings

Summary. The article is devoted to the research of international fair justice standards in the context of the content of the right to a fair trial. The features of formation of the content of the specified right at universal and regional levels are revealed. The attention is drawn to the inadmissibility of narrowing the content of the right to a fair trial in national law and the case law formed on its basis.

The circle of elements of the right to a fair trial, directly fixed in the norms of international legal acts (article 14 of the International Covenant on Civil and Political Rights from

16 December 1966 and article 6 of the European Convention on Human Rights from 04 November 1950), is determined.

The role of the ECHR in formation the content of the right to a fair trial is pointed out and it is substantiated that in interpreting the norms of article 6 of the European Convention on Human Rights from 04 November 1950, it, based on the principles of the rule of law and fairness, significantly expands the set of elements that constitute the content of this right. Based on a research of the ECHR's practice, a set of elements of the right to a fair trial, which are formed by them, but not directly fixed in article 6 of the European Convention on Human Rights from 04 November 1950, is generalized.

The attention is drawn to the features of fixing the right to a fair trial in domestic criminal procedural legislation (part 1 of article 55 of the Constitution of Ukraine and parts 1 and 3 of article 21 of the Criminal Procedure Code of Ukraine).

The set of elements of the content of the right to a fair trial, which are proposed in the doctrine of criminal procedure along with certain by international legal acts and established in the practice of international judicial institutions, in particular the ECHR, are summarized. It is stated that the proposed components clarify the content of certain elements of the right to a fair trial, and therefore cannot be considered as separate elements of this right.

The concept of international fair justice standards is defined and it is proved that the basis for their separation is the right to a fair trial, in connection with which the international fair justice standards are its elements. Based on the research, the author's approach to the separation of the system of international fair justice standards is formed.

Key words: fair trial, international fair justice standards, access to justice, public hearing, reasonable time, independent and impartial tribunal, validity of the criminal charge against everyone, protection of the right to a defense, adversarialness of the trial, equality of arms, presumption of innocence, guarantees relating to the examination of witnesses, immediacy of the proceedings, motivation of court decisions, legal certainty, criminal proceedings.